

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Tractatus De Sacramentis Et Censuris

Hurtado, Gaspar

Moretus, 1633

Disputatio II. De dissolutione Sponsalium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94788](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94788)

DISPUTATIO II.

De dissolutione Sponsalium.

DIFFICULTAS I.

Vtrum Sponsalia puberum solo eorum mutuo consensu dissolui possint.

PUBERES dicuntur pueri, qui decimumquartum annum attingunt, & puellæ quæ duodecimum annum.

Hoc ergo supposito, ratio difficultatis pro parte negatiua desumitur ex cap. 2. de Sponsalib. vbi dicitur, eos, qui de matrimonio contrahendo fidem dederunt, admonendos esse, ut prestatam fidem seruent; si autem se adinuenire admittere noluerint, ne forte inde deterius contingat, esse in patientia tolerandum. Vbi supponi videtur, dissolutionem sponsalium non posse licite fieri pro sola voluntate sponforum, cum dicatur, tolerandam seu permitendam esse, ne deterius aliquid contingat; & sponfos monendos esse, ut sibi fidem seruent.

Nihilominus Doctores conueniunt, sponsalia non tantum valide, sed etiam licite posse solo mutuo sponforum consensu dissolui. Et in primis posse valide dissolui, supponitur in dicto cap. 2. & ratione constat, quia, ut dicitur in cap. 1. de Regulis Iuris, Res omnis, per quascumque causas nascitur, per easdem dissoluitur (subintellige, si dissolubilis est) sed sponsalia sunt dissolubilia, & solo mutuo sponforum consensu nascuntur, seu fiunt, ergo solo eorumdē mutuo consensu dissoluantur.

Quod verò id licite fieri possit, constat; quia nullo iure, neque positiuo neque naturali, prohibetur. Verum est, quod quando absque causa rationabili dissoluantur, non fit absque nota aliqua inconstantia, & absque occasione aliqua obloquiorum; quod quamuis non sit peccatum, expedit tamen euitari. Et ob id euitandum dicitur in dicto cap. 2. sponfos monendos esse, ut sibi fidem seruent; quod si nolint, dicitur esse tolerandum, seu permittendum, ne deterius aliquid contingat; quia minus inconueniens est, quando sic resistunt, non coniungi, ne contingat malus exitus. Ex quo constat ad rationem difficultatis pro parte negatiua.

Maior difficultas est, quando sponsalia sunt iurata. Supponimus, sponsalia, quando iurata sunt, posse solo sponforum consensu dissolui, quoad obligationem fidelitatis & iustitiæ; quia promissarius potest cedere iuri sibi promisso, & obligationi fidelitatis; est ergo difficultas, An possint dissolui quoad obligationem religionis ex iuramento ortam.

Circa quam Doctores communiter conueniunt, posse etiam dissolui quoad obligationem religionis, quando iuramentum factum est in fauorem partis; quia tunc solum fit in gratiam iuratarij, ac proinde ipsius remissione obligatio iuramenti cessare potest, siue iuramentum sit confirmatiuum obligationis sponsalium, siue tantum comitans illam. Est tamen difficultas, An quando sponsalia fiunt ab aliquo, intuitu

pietatis, ut ducendi pauperem, & iuramentum principaliter fit in honorem & quasi in gratiam Dei (quia eorum impletio est opus pietatis, & obsequium Dei) etiam possint dissolui quoad obligationem religionis voluntate promissarij.

Sorus 8. de Iustitia quæst. 1. artic. 9. Siluester de Angelus, & Rosella partem negatiuam tuerentur, quia iuramentum faciendi aliquid, intuitu pietatis factum, & in honorem Dei, æquiualeat voluntati cuius obligationem alter nequit relaxare seu extinguere, ac proinde promittens & iurans non manet liber ab obligatione iuramenti, quamuis alter remittat; sed tenetur ea obligatione ad contrahendum, quoties remittens velit, matrimonium, etiam post factam remissionem.

Sancius verò disp. 52. & Egidius disput. 21. dubit. 1. Nauarrus & Henriquez partem affirmatiuam tradunt, & merito; non solum quando iuramentum factum est in confirmationem sponsalium, id est, quando cadit supra matrimonium, ut subest promissioni, seu quando iuramentum est implendi sponsalia (ut regulariter fit, quando iuramentum fit simul cum sponsalibus) etiam iuramentum factum fit in honore & quasi in gratiam Dei; quia tunc consensu & remissione partis cessat materia iuramenti, quia cessant sponsalia, quorum materia, ut illis subest, erat materia iuramenti illius; sed etiam quando iuramentum non fuit factum in confirmationem sponsalium, & est subordinatum, sed tantum comitatur illa, id est, quando iuramentum fuit ducendi pauperem, ut contingit, quando iuramentum fit ante sponsalia, & potest etiam contingere, quando fit post illa, & quando fit simul cum illis, quamuis iuramentum factum sit in honorem Dei, ad eius seruitium attendendo; quia etiam tunc, cum fiat in commodum partis, absque dubio fit saltem tacite sub conditione, si illa persona, in cuius commodum fit, non respuat; ergo persona illa respuente, cessat illius obligatio dicti iuramenti (quamuis æquiualeat uero) non directa relaxatione, quæ nequit fieri nisi a Deo, aut ab habente vicem illius, sed cessatione conditionis, sub qua fuit tacite factum; quia persona, in cuius commodum fit, id respuit & non uult. Non negamus, iuramentum posse fieri ducendi personam illam, quoties ipsa velit, etiam post quocumque nolitiones, & quasi remissiones, etiam si facta fiat quasi in gratiam Dei: id tamen non intelligitur iurans, ex eo quod intuitu pietatis & in honorem Dei iuret; ac proinde quando id non expresse intendit, censendus est iurasse sub conditione, quod alter numquam respuat. Ex quo constat ad rationem pro aduersariis adductam.

DIFFICULTAS II.

Vtrum Sponsalia impuberum solo eorum mutuo consensu dissolui possint.

Conueniunt Doctores, sponsalia impuberum (id est puerorum non attingentium decimumquartum annum, & puellarum non attingentium duodecimum) non posse eorum mutuo

DIFFICULTAS III.

Verum Sponsalia, prius facta, dissoluantur per votum simplex castitatis subsequens.

Conueniunt Doctores, quando vnus ex sponsis vouet castitatem, alterum manere liberum ab sponsalibus, seu ex parte illius dissolui sponsalia; quia vouens suo voto censetur renuntiare obligationi alterius; quia intendit se obligare ad id quod est impossibile cum matrimonio sibi promisso; & in sponso etiam est alia peculiaris ratio, ob quam sponsa potest dissolueri sponsalia, quia scilicet eo voto fit notabiliter deterior sponsa, quia sponsa cogitur non vacare actibus conjugalibus, nisi ipsa petat, quod ipsi est graue onus.

Est tamen difficultas, An vouens suo voto maneat liber ab sponsalibus factis, & eo ipso ea dissoluat.

Sotus in 4. dist. 16. q. 2. ar. 9. Henriquez 11. de Matrimonio, cap. 14. & Basilius cap. 12. partem affirmatiuam tuentur, quia in sponsalibus semper inest tacita seu implicita conditio, nempe, nisi uoluerit ad meliorem statum transire; quia nemo promittens matrimonium, censetur uelle statui perfectiori renuntiare: ergo votum castitatis, quamuis subsequens, etiam dissoluit sponsalia ex parte uouentis, utpote emissa sub tacita conditione, nisi uoluerit statum continentia eligere. Et confirmatur, quia ut dicitur in cap. Peruenit 3. De iur. iurando, promissum non infringit, qui illud in melius commutat. Ergo non infringit fidem sponsalium, qui post illa vouet castitatem, quae melior est statu matrimonij.

Sancius uero disp. 46. & Aegidius disp. 23. n. 25. partem negatiuam tradunt, & merito; quia supra dicta conditio nullo iure inest sponsalibus, ergo non dissoluntur ex parte uouentis. Antecedens probatur, quia non iure aliquo positiuo, ut patet, neque iure naturali, seu ex natura sponsalium, quamuis calibratus sit perfectior statu matrimonij; aliam qui promissum Petro diuini rem aliquam, postea illam pauperibus erogare, quia hoc etiam est melius, quod est absurdum. Ex quibus constat ad rationem aduersariorum.

Et ad confirmationem, desumptam ex cap. Peruenit, respondemus, in eo sermonem esse de voto facto Deo, cui non infringitur fides, quando id redditur melius, quia semper acceptat rem meliorem loco minoris; homini uero, qui aliquando non acceptat rem meliorem, infringitur fides, quando non redditur res promissa, praesertim quando id melius, quod reddit aut efficit promittens, est melius ipsi promittenti, aut Deo, & non homini promissario, ut contingit sponso uouenti castitatem respectu alterius.

Observandum tamen est, eum, qui post sponsalia emisit votum castitatis, quamuis altera pars nolit remittere obligationem sponsaliticam, non teneri ingredi Religionem, quamuis hoc medio excusaretur ab sponsalibus, & posset implere votum, ut contra non paucos aduertunt Sancius & Aegidius, & insinuat in Extrauagante antiqua de voto; quia nemo tenetur medio tam duro & difficili ad voti castitatis impletionem, praesertim multo difficiliore, quam sit impletio ipsius voti: quod uerum existimamus, nisi vouens castitatem tunc aduertat, non esse aliud medium licitum ad implendum votum castitatis, nisi ingressum Religionis; quia quando id aduertit, implicitè uouet ingressum

consensu dissolui, quamdiu impuberes sunt; non quia impediti sint ad id iure naturali, quia uerè non sunt, sicut neq; puberes; sed quia impediti sunt iure positiuo, tradito in cap. De illis 7. de Sponsat. impub. Ratio huius dispositionis fuit, ut occurratur leuitati impuberum, qui ob eam saepius contraherent sponsalia, & dissoluerent. Nihilominus statim atq; ad pubertatem perueniunt, quilibet potest sponsalibus renuntiare, ut dicitur in dicto cap. Ratio autem huius dispositionis fuit, ut immaturitati iudicij, quo impuberes contraxerunt, subueniatur, ut si fortè minus prudenter se obligauerunt, possint, quando ad maturiorè aetatem perueniunt, obligationem illam excutere; & quamuis impubes, qui contraxit cum pubere, possit, quando fit pubes, resiliire, non tamen ipse pubes cum quo contraxit.

Est tamen difficultas Primò, An ex duobus impuberibus, qui contraxerunt sponsalia, possit, qui prius ad pubertatem peruenit, altero impubere permanente, resiliire.

Doctores contra Cardinalem partem affirmatiuam tradunt, quae non leuiter deducitur ex dicto cap. De illis, & exprimitur L. 8. Castella, tit. 1. p. 4. & ratione constat, quia ex vna parte nullo iure requiritur quòd expectet pubertatem alterius, & ex altera puberi conceditur licentia, vel potius auferitur impedimentum resiliendi; ergo statim, ac fit pubes, resiliire potest ante pubertatem alterius.

Addunt Doctores, quos sequitur Sancius disp. 51. necessarium esse, eum qui ad pubertatem peruenit, statim ac illum adeptus est, reclamare (aliàs censetur contractum approbare) quod insinuat in dicto cap. De illis, dum dicitur: Si cum ad annos pubertatis peruenierint, reclamauerint. Iuxta phrasim autem Iuris id dicitur statim fieri, quod fit intra triduum, L. final. C. De errore Aduocat. & L. final. C. De iudiciis.

Secundò est difficultas, An qui factus est pubes, possit ab sponsalibus ante pubertatem contractis resiliire, si iurata fuerint.

Paludanus in 4. dist. 27. q. 1. ar. 3. Cardinalis & Henriquez partem affirmatiuam tuentur, quia iuramentum, additum contractui, sortitur eandem conditionem contractus, cum in eius confirmationem fiat, sed sponsalia impuberum iure positiuo includunt tacite eam conditionem, nisi facti puberes resiliant, ergo etiam iuramentum illis additum.

Sancius uero & Aegidius partem negatiuam tradunt, & merito; quia id definitur in cap. Ex literis 10. de Sponsalibus, dum dicitur, eos impuberes, qui sponsalia contraxerunt, & iuramento confirmantur, cogendos esse ad contrahendum matrimonium. Id uero quod aduersarij respondent, nempe, dispositionem huius cap. intelligendam esse, quando non reclamauerunt tempore debito, dicitur absque fundamento, imò & contra rationem; quia quando tempore debito non reclamant, quamuis non iurauerint, cogendi sunt ratione obligationis fidelitatis & iustitiae.

Ad rationem ergo aduersariorum concedimus, iuramentum, additum contractui, sortiri conditiones illas; negamus tamen, sponsalia impuberum iurata includere supradictam conditionem, quamuis eam includant quando non iurantur, quia dispositione dicti cap. Ex literis negatur impuberibus licentia resiliendi ab sponsalibus iuratis, quae conceditur in cap. dicto De illis, quando non sunt iurata.

8 Cardinal

Sancius

Paludan Cardinal Henrig

9 Sancius Aegidius

10

11 Sotus Henrig Basilius

Sancius Aegidius

12

Sancius Aegidius

13

sum Religionis: tenebitur tamen vouens castitatem post sponsalia debitum coniugale non petere (quamuis alteri petenti teneatur reddere) & altera parte mortua amplius non contrahere.

DIFFICULTAS IV.

Virum Sponsalia dissoluantur per votum subsequens suscipiendi Ordinem sacrum.

Conueniunt Doctores, susceptionem Ordinis sacri, utpote inhabilitantis ad matrimonium, dissoluere sponsalia prius facta; imò ob votum suscipiendi illum, sponsam manere liberam ab sponsalibus, seu ex parte ipsius dissolui sponsalia; quia eo voto sponsus censetur tenuitate suo iuri, & obligationi sponsae. Est tamen difficultas, An ob dictum votum dissoluantur etiam ex parte sponsi vouentis, & liber maneat ab ipsis.

14
Sotus.
Henric.
Basilius.

Sotus 7. de Iustitia, quest. 1. ar. 3. Henriquez 11. de Matrimonio, c. 14. & Basilius c. 12. partem affirmatiuam tuerentur; quia in sponsalibus tacite insit ea conditio, nisi uoluerit ad statum perfectioris transire, & status Ordinis sacri sit perfectior matrimoniali.

Sancius.
Aegidius.

Sancius uero disp. 47. Aegidius disp. 23. dub. 3. partem negatiuam tradunt, & merito: quia supra dicta conditio nullo iure inest sponsalibus. Quia non positio, ut patet; neque naturali sponsalium, quauis status Ordinis sacri sit perfectior matrimoniali; aliàs qui diuiti rem aliquam promittit, poterit eamdem pauperi promittere & elargiri, quod est falsum. Ex quo constat ad rationem aduersariorū.

Nihilominus sponsus, qui id uouit, quamuis sponsa non remittat, non tenebitur Religionem ingredi ut votum adimpleat, nisi aduertens, ingressum Religionis esse unicum medium ad impletionem voti, id uouerit; tenebitur tamen mortua uxore Ordinem sacrum suscipere.

DIFFICULTAS V.

Virum quilibet sponsus sit liber ad ingrediendum Religionem, non contracto Matrimonio, quamuis Sponsalia sint iurata.

15

Supponimus, quemlibet sponsum, non obstantibus sponsalibus non iuratis, liberum esse per se ad ingrediendum Religionem, non contracto prius matrimonio, ut supponitur in cap. *Commissum*, 16. de Sponsalibus. Et in primis sunt per se liberi ad ingrediendum; quia post contractum matrimonium ante consummationem sunt liberi ad id ex priuilegio Ecclesiae, ut constat ex c. *Ex publico*, 7. de Conuersione coniugat. Ergo sunt liberi ad ingrediendum ante contractum matrimonij; quia si ingressus futurus est, contractus matrimonij per se est inutilis. Addidimus, matrimonium per se esse inutile, quando futurus est ingressus, & sponsos per se esse liberos; quia per accidens, matrimonium potest aliquando esse maximè utile ad prospiciendum famae sponsae, & ad legitimandam prolem prius conceptam, & ad alia; & tunc sponsi non sunt liberi ad ingrediendum Religionem ante contractum matrimonij, quia tunc alter rationabiliter & uolenter petit sibi impleri promissionem matrimonij (quod multò uerius est, quando sponsalia sunt iurata;) imò si sponsus sub spe matrimonij deflorauit virginem, aut cognouit uiduam honestam, & damno illato (si etiam uidua

16

illatum est) nequit aliter satisfieri, nisi ducendo illam, & consummando, non erit liber ad ingrediendum, etiam post contractum matrimonium; quia tenebitur illud consummare.

Est tamen difficultas, An quando sponsalia sunt iurata, quilibet sponsus teneatur per se prius contrahere matrimonium quam ingredi Religionem.

Ledesma 2. par. quarti, q. 45. a. 3. Vega in *Summa*, ca. 389. Nauarrus & Angelus, parte affirmatiua tuerentur; quod significari uidentur in dicto c. *Commissum*, ubi de quodam sponso, qui sponsalia iurauerat, & uoluit Religionem ingredi, dicitur tamen esse ei, religione iuramenti seruata, prius contrahere, & postea ingredi. Et ratione probatur, quia licitum est prius contrahere, non minus quam soluere uisuras iuratas; ergo quando iuratur, obseruandum est non minus quam soluere uisuras iuratas.

Sancius uero disp. 43. Aegidius disp. 23. dub. 1. Henriquez, & communiter Doctores partem negatiuam tradunt, & merito; quod significatur in dicto c. *Commissum*, dum dicitur, *uirtus esse ei prius contrahere*, quia supponitur, tutum esse, non contracto matrimonio Religionem ingredi. Et ratione constat, quia iuramentum istud fit in confirmatione sponsalium, ut supponimus in casu Difficultatis; quia sic fit regulariter, ergo cessante obligatione sponsalium, ut uere cessat, etiam cessat obligatio iuramenti, quamuis eius impletio sit licita, quia iuramento deficit materia; & non cessaret, si iuramentum non fieret in confirmatione, sed committenter, ut si iuramentum soluendi uisuras; quia hoc iuramentum soluendi uisuras cadit supra id ad quod à principio nulla est obligatio ex vi promissionis; quia non obligat ex fidelitate, quia extorquetur inde, ut extorquet uisurarius, non est necessario seruanda; neque ex iustitia, quia promissio est nulla ad conferendum ius iustitiae, utpote facta absque titulo, ob quod obligatio istius iuramenti non cessat, sed durat (sicut à principio obligabat) & obseruandum est, nisi uisurarius, in cuius gratiam fit, nolit solutionem uisurarum; quia tunc non obligat, quia sub ea conditione tacite fit.

Obseruandum tamen est, quod quamuis quilibet ex sponsis habeat ius ingrediendi Religionem, etiam post contractum matrimonij factum non consummatum, ac proinde non intoret iniustitiam alteri parti ingrediendo Religionem, etiam post factum matrimonium, quamuis factum animo ingrediendi Religionem, & altera parte non admonita de eo animo, quia ob salutem animae habet ius concessum ab Ecclesia ad id. Nihilominus contrahens matrimonium eo animo, si partem non admoneat de illo, peccat contra claritatem aut misericordiam, non peccato commissionis contrahendo, sed omissionis, non admonendo partem, si ea commissione pars exponatur periculo suspicionis alicuius grauis defectus, aut sumptibus magnis faciendis in nuptiis, aut alij graui incommodo, nisi habeat rationabilem causam tacendi, seu non admonendi; ut si ex admonitione de eo animo timeat damnum alicuius considerationis. Quando ergo in dicto cap. *Commissum*, dicitur, ei qui iurauerat, tutius esse prius contrahere, intelligitur, seruatis seruandis ante contractum. Dicitur autem *tutius*, non quia sit sub praecipio, neque sit melius, sed quia, seruatis seruandis, certius est in prius contrahendo nullum esse peccatum.

DIF.

DIFFICULTAS VI.

Utrum Sponsalia facta dissoluantur per ipsum ingressum Religionis factum absque iniuria partis.

S²⁰pponimus, sponsalia præcedentia dissolui ex parte vtriusque per professionem solemnem cuiuslibet, & etiam per vota simplicia post biennium emissâ in nostra Societate; quia per hæc & per illam redditur quis substantialiter Religiosus, & inhabilis ad matrimonium. Est tamen difficultas, An dissoluantur per ingressum ipsum Religionis.

Paludanus in 4. disp. 27. q. 1. art. 3. & Viguierius cap. 16. §. 7. docent, sponsalia ex neutrius parte, adhuc manentis in sæculo, dissolui seu dirimi, & neutrum manere liberum ab illis, quia si aliquis maneret liber, maximè manens in sæculo: iste autem non manet liber, nisi subsecuta professione, cum ante eam ille tantum sit in Religione, ut experiantur an sibi expediat.

Sancius disp. 42. & Siluester v. *Sponsalia*, qu. 10. docent, sponsalia præcedentia ex parte vtriusque dissolui per ingressum Religionis, etiam ex parte ingredientis: quia sicut se habent sponsalia & matrimonium, ita etiam ingressus Religionis, seu novitiatus, & professio; sed professio dissolvit matrimonium ratum ex parte vtriusque, ergo etiam ingressus Religionis dirimit sponsalia ex parte vtriusque.

Henriquez verò 11. de Matrimonio cap. 14. & Agidius disp. 2. 3. dub. 3. docent, & bene, sponsalia præcedentia per ingressum Religionis dissolui posse ex parte manentis in sæculo, & non ex parte ingredientis. Et in primis manentem in sæculo liberum manere, ut dissolvat sponsalia, & ut resiliat, probatur; non quia ingrediens censetur renuntiare obligationi alterius (quo ea de facto dissolveret ex parte alterius;) quia non semper censetur, nisi quando ingreditur animo firmo profitendi, sed quia eo ingressu fit notabilis mutatio, qua manens in sæculo cogitur expectare an alter profiteatur, quod est onus grave; & quia ingrediens fit naturaliter minus aptus ad nuptias, quia iam tantum est aptus post desertionem Religionis, quæ communiter non levi probro ducitur. Contractus autè sponsalium (quamvis mutuus) ob eius imperfectiorem est facilis dissolutus: & quamvis simpliciter fiat, habet tamen tacitè pro modo, aut conventionne, quòd non fiat notabilis mutatio, aut qua res, pro qua facta est promissio, fiat notabiliter deterior, aut qua impletio fiat notabiliter durior, quorum utrumque contingit in casu nostræ Difficultatis; ob quòd manens in sæculo potest ea dissolvere, quamvis de facto non maneat dissoluta, iuxta ea quæ dicemus Difficult. xv. Ex quo constat ad rationem pro Paludano & Viguero adductam. Unde id est verum, etiam si sponsalia sint iurata, iuramento factò in confirmationem sponsalium, ut regulariter fit; quia posita potestate seu libertate resiliendi ab sponsalibus, ob dictam mutationem, etiam ponitur libertas non implendi iuramentum; quia hoc, utpote confirmatorium sponsalium, sequitur eorum conditionem.

Quòd verò ingrediens Religionem non maneat liber ad resiliendum, probatur; quia non fit liber iure aliquo positivo, quia nullum extat, neque ingressu ipso, quia iste non est impossibilis cum

matrimonio, cum ingrediens possit postea egredi; ergo si egrediatur, & alter velit, tenetur stare promissis.

Ad rationem verò pro Sancio & Siluestro respondemus, negando, ita se habere ingressum Religionis & professionem, sicut sponsalia & matrimonium, sed sicut votum seu promissionem profitendi, & professionem; imò tantum quoad hoc, quòd sicut sponsalia sunt promissio & inchoatio matrimonij, ita etiam promissio profitendi, ipsius professionis.

Ex dictis ergo in hac & præcedenti Difficultate deduci potest, sponsalia per votum subsequens profitendi dissolui, non tantum ex parte alterius, ut patet, quia eo ipso vouens censetur cedere iuri suo, & obligationi alterius; sed etiam ex parte vouentis, quia non solum alter est liber ab obligatione sponsalium cessione vouentis, sed etiam ipse vouens; quia huic est liberum profiteri, imò & necessarium, cum quo nequit esse obligatio contrahendi matrimonium, nisi fortè per accidens, si ex parte alterius occurrat aliqua rationabilis causa, ut fiat matrimonium ante ingressum Religionis. Per votum tamen ingrediendi Religionem, quòd non fit votum profitendi, quamvis alter maneat liber ab sponsalibus ob cessationem, qua vouens cedit iuri suo, quando vouet animo firmo profitendi, sicut per ingressum ipsum factum eo animo, & maneat liber ut possit illa dissolvere, quando vouens tantum vouet animo experienti & probandi Religionem, sicut per ingressum factum simili animo; ipse tamen vouens nullo modo manet liber; sicut neque ingressu ipso, quia post ingressum, quo implevit votum, potest egredi, & erit obligatus ad contrahendum matrimonium.

DIFFICULTAS VII.

Utrum Sponsalia dissoluantur per Matrimonium subsequens factum cum alia persona.

C²⁵onueniunt Doctores, sponsalia dissolui per matrimonium subsequens cum alia persona contractum. Quòd definitum est in cap. 1. de Sponsalibus, & in cap. *Si inter*. 31. de Sponsalibus; quòd verum est, non solum ex parte alterius relicta (quia sic contrahens eo ipso renuntiat promissioni sibi à relicta facta; imò etiam sufficientissimam causam offert relicta, ut relicta possit dissolvere sponsalia ex parte sui, quamvis dicta cessione non fuissent dissoluta;) sed etiam est verum ex parte contrahentis matrimonium, saltem quamdiu durat matrimonium; quia tandiu est ipsi impossibile implere promissionem relicta factam.

Est tamen difficultas, An, qui cum secunda contraxit, teneatur, matrimonio dissoluto, siue morte siue professione secundæ, contrahere cum prima seu relicta, ipsa volente.

Sancius disp. 48. & Henriquez 11. de Matrimonio, cap. 14. partem negatiuam tuentur, quia matrimonium superueniens est vinculum fortius vinculo sponsalium præcedentium, & eiusdem rationis cum illo, & cum eo impossibile, ergo extinguit illud: sicut etiam, qui vouit profiteri in strictiori Religione, liberatur omnino ab eo voto per professionem factam in Religione laxiore.

Adrianus verò in 4. quest. 2. de Matrimonio, *Adrianus*. &

Aegidius.

& Aegidius disp. 23. n. 32. partē affirmatiuam tradunt, & merito: quia vinculum matrimonij cum secūda, ex vna parte est defectibile morte aut professione secūda, & ex altera non est impossibile cum obligatione sponsalitia respectu primā; etiam si, quamdiu durat, impediatur impletionem illius, & sit impossibile cum ipsa impletione: ergo quamuis, quamdiu durat vinculum illud, sopita sit obligatio sponsalitia respectu primā, non tamen extinguitur (sicut etiam matrimonium consummatum post votum ingrediendi Religionem non est impossibile cum obligatione voti, quāuis eius impletionem impediatur) ac proinde deficiente vinculo matrimonij cum secūda, quasi reuiscit & euigilat obligatio sponsalitia cum primā, ad contrahendum matrimonium cum ipsa.

27

Ad rationem ergo aduersariorum constat, quod quamuis vinculum matrimonij sit fortius obligatione sponsalitia, & sit eiusdem rationis cum illa; quia tamen non est impossibile cum ea, vt relata ad tempus cessationis ipsius vinculi, ideo non tollit illam; quamuis, quamdiu durat, eius impletionem impediatur. Quod si professione in Religione laxiori extinguitur votum ingrediendi strictiorem, & in ea profitendi, est, quia votum illud in eam professionem commutatur, aut ex privilegio Ecclesiae, aut ab ipso profitente, quia professio, quamuis in Religione laxiori, est manifeste melior voto profitendi in strictiori.

DIFFICULTAS VIII.

Vtrum Sponsalia priora dissoluantur per posteriora, quibus accessit iuramentum aut copula.

28

Spponimus (in quo Doctores conueniunt) sponsalia posteriora absque iuramento & absque copula, non dissoluerent priora ex parte contrahentis posteriora, quia sunt aequalia, ac proinde posteriora nequeunt contra priora praeualere: posterior enim promissio, utpote rei illicitae, quia iam alteri promissa, nulla est, saltem relata ad tempus iuris prioris promissarii. Vnde qui posteriora sponsalia contraxit, tenetur prioribus: alter tamen, cum quo priora contraxit, liber manet ab sponsalibus; quia qui posteriora contraxit, eo ipso renuntiauit obligationi alterius, tam fidelitatis quam iustitiae. Et quāuis non renuntiauerit, dedit illi sufficientem occasionē vt resilire possit, quia frangenti fidem, aut ad id conanti, non est necessariō seruanda promissio.

Hoc ergo supposito, circa prius conueniunt Doctores contra Innocentium, sponsalia posteriora, quamuis eis accesserit iuramentum, non praeualere contra priora, sed e contra: quia posterior promissio, utpote rei illicitae, quia iam alteri promissa, est nulla, & iuramentum etiam, utpote rei illicitae, non obligat, saltem si referatur ad tempus iuris alterius. Nihilominus, vt contra Sancium disp. 50. & contra Aegidium & Basilium optimē Couarruias 4. Decretal. p. 1. c. 4. §. 1. nu. 10. & Rebellus lib. 4. q. 8. sect. 8. si priora sponsalia dissoluantur, siue morte siue ingressu Religionis, siue renuntiatione alterius, is qui posteriora contraxit, tenetur ad matrimonium cum posteriori sponsio: quia quamuis posterior promissio, quatenus relata ad impletionem faciendam, tempore iuris alterius fuerit rei illicitae, & nulla; fuit tamen valida, etiam à principio, quatenus relata ad impletionem faciendam

Couarr.
Rebellus.

29

tempore cessationis iuris alterius, ad quod tempus etiam extenditur obligatio illius, utpote facta absolute & absque limitatione, & facta tempore quo erat habilis ad id promittendum pro tempore dicto cessationis.

Circa posterius Rebellus lib. 4. q. 8. sect. 8. Aegidius disp. 23. n. 34. & Basilium c. 14. docent, priora sponsalia dissolui per posteriora, copula subiectum cum posteriori sponsa, ignara priorum, & carnaliter cognita sub spe matrimonij (quod etiam docet Valquez) quia contra aequitatem naturalem videtur cum tanto damno alieno implere priorem contractum, & ex cuius dissolutione, seu non-impletione pars altera nullum aliud damnum patitur, quam quod non fiat contractus, in quo ipsa est collatura tantum quantum receptura.

Sancius verò disp. 49. Henriquez 11. de Matrim. cap. 57. Sotus & Nauarrus docent, non dissolui priora sponsalia per posteriora, adhuc copula subiecta cum posteriori, quamuis ignara priorum, merito: quia qui contraxit posteriora, non tenetur ratione promissionis, cum sit nulla, vt relata ad tempus iuris alterius, quia est rei illicita, praesumptis prioribus sponsalibus; neque ratione damni illi posteriori sponsa, quia huic damno satisfieri potest constitutione dotis, aut alia via. Et confirmatur, quia qui vi aut fraude cognouit feminam, non promissis nuptiis, non tenetur illam ducere, si alia via possit damno illato satisfacere. In presenti autem casu ita contingit: quia perinde est, non esse promissionem, & eam esse nullam, vt est in casu dicto, ergo non tenetur illam ducere, sed priorem, & posteriori damnum alia via satisfacere. Quod si quando non possit nisi eam ducendo, ad id tenetur ob rationem aduersariorum, quae id probat, & non amplius. In hoc tamen casu, cessante matrimonio inito cum hac posteriori, tenetur postea contrahere cum priori, si ipsa velit.

DIFFICULTAS IX.

Vtrum Sponsalia transacto termino in eis assignato dissoluantur.

Spponimus, terminum in sponsalibus praefixum, licet in aliis contractibus & rebus dupliciter praefigi solent assignari: vno modo, sed raro, tamquam terminum finientem obligationem, ultra quem promittentes nolunt obligari, altero modo, & regulariter, utquam terminum finientem licentiam differre impletionem, sed non finientem obligationem, vt non liceat ultra illum terminum differre impletionem, quamuis eo transacto perseueret obligatio.

Circa difficultatem ergo conueniunt conueniunt Doctores, transacto termino in sponsalibus praefixo ad finiendum obligationem contrahendi, dissolui sponsalia ex parte eius per quem non stetit. In Sancio disp. 53. & Aegidius disp. 23. n. 46. Ratio est, quia praedictus terminus assignatus fuit ad id, vt eo transacto finiat obligatio, ergo is per quem non stetit, liber manet ab obligatione, quia tantum voluit obligari vsque ad terminum assignatum, & non ultra. Et de termino sic praefixo termino est in cap. Sicut. 22. de Sponsalibus, quia in eo supponitur, eum qui praefixit terminum in sponsalibus, & per eum non stetit, illo transacto non tenetur.

Addimus, eum, per quem non stetit, liberum manere; quia alter, per quem stetit, non manet liber,

vt supponitur in dicto cap. *Sicut*; quia tunc, quamuis finita fuerit obligatio orta per se ex dictis sponsalibus, obligatur tamen per accidens, vt reddat quod debuit ex iustitia reddere. Quod intelligimus verum, quamuis transactio termini, seu mora contrahendi, sit inculpabilis, quia iste non tenetur ratione damnificationis (quæ deberet esse culpabilis) sed ratione rei retentæ, & quasi acceptæ; quia retinet rem quam debuit reddere. Quod si per vtrumque culpabiliter steterit, vterque manet liber: quia vterque censetur renuntiasse iuri suo, & mutuo consensu illa dissoluisse. Et si per vtrumque inculpabiliter stetit, vterque manet obligatus, non per se, vt patet, sed per accidens, vt quilibet reddat alteri quod debuit ex iustitia reddere. Et si per vnum stetit culpabiliter, & per alterum inculpabiliter, is, per quem culpabiliter stetit, manet obligatus, & alter liber; quia is per quem culpabiliter stetit, censetur renuntiasse iuri suo, & alter non.

At quando terminus præfixus sponsalibus, præfigitur non ad finiendam obligationem, sed ad finiendam licentiam differendi; transactio eo termino, non eo ipso dissoluitur sponsalia, adhuc ex parte illius per quem non stetit (vt docent Sancius & Aegidius) quia tunc terminus non fuit præfixus ad finiendam obligationem, ac proinde eo finito & transactio, non eo ipso finitur obligatio. Et de termino sic præfixo sermo est in *L. Celsus. ff. De rebus arbitris*, dum dicitur, cum, qui iussus est dare pecuniam intra Kalendas, non liberari ab obligatione, etiamsi per creditorem steterit vt intra Kalendas non fuerit data.

Et quamuis regulariter terminus in sponsalibus assignetur hoc posteriori modo, nempe ad finiendam tantum licentiam differendi, quia tamen etiam potest assignari priori modo, nempe ad finiendam obligationem, quia ex intentione contrahentium pendet vno aut altero modo terminum assignare, ad discernendum an priori an posteriori modo assignetur, quando de intentione contrahentium (ex qua pendet) non constat; recurrendum est ad causas & motiua assignandi terminum, & ad alias circumstantias, & ex eis arbitrio prudentis discernendum.

Obseruandum est, vt bene Aegidius, quod quamuis ex dilatione vnus alter non liberetur per se ab obligatione, quando terminus non est assignatus ad finiendam obligationem; potest tamen per accidens liberari, tunc videlicet, quando dilatio est tanta, vt vel censetur renuntiasse sponsalibus, vel grauiter fregisse fidem; quia frangenti grauiter fidem, non est necessarium fides seruanda. Quod etiam est verum, quando sponsalia facta sunt nullo assignato termino, quod scilicet, quando alter est in tanta mora, vt censetur sponsalibus renuntiasse liberet alterum ab obligatione; aut quando mora est tanta vt alter non censetur se vsque ad tantam obligasse, quæ arbitrio prudentis discernenda sunt.

DIFFICULTAS X.

Vtrum, quando vnus ex sponsis discedit in remotissimum locum absq; consensu alterius, dissoluantur Sponsalia ex parte relicti.

Conueniunt Doctores, quando sponsus dimittit terram, se in remotas Prouincias transferens absq; consensu sponsæ, tunc sponsam liberam manere ab sponsalibus (vt absolue exprimitur in *c. De illis. 5. de Sponsalibus*); quia qui ita dis-

cedit, censetur renuntiare iuri suo, & obligationi alterius erga ipsam discedentem; imò suo discessu etiam confert sponsæ sufficientissimam causam, vt possit sponsalia ex parte sui dissoluere, quamuis non fuissent dicta renuntiatione dissoluta. Dicitur autem quis absolute dimittere terram, quando dimittit domicilium, seu recedit animo non redeundi; non verò qui animo redeundi, etiamsi per longum tempus; quia iste tantum dicitur eam dimittere secundum quid, & cum addito, ad tempus, non absolute. Est autem prædicta doctrina vera, etiamsi sponsalia iurata sint, vt supponitur in dicto cap. quia iuramentum, vt supponimus, & vt regulariter fit, tantum additur in confirmationem sponsalium; ac proinde his dissolutis, etiam cessat obligatio iuramenti. Ita tamen dicto discessu sponsi liberatur sponsa ab obligatione sponsalium; vt statim ac sic discedit sponsus, libera maneat, absq; eo quod necessarium sit sponsæ expectare biennium Iure ciuili communi requiritum pro absentia sponsi in eadem Prouincia; nec triennium eodē Iure requiritum pro absentia sponsi in alia Prouincia; & etiam requiritum Iure ciuili Castellæ *L. 8. tit. 1. part. 4.* quando ignoratur vbi sponsus sit, siue sit in eadem Prouincia siue non: quia quamuis designatio dicti temporis facta Iure ciuili, facta fuisset pro absentia deferendo domicilium, diceretur correctæ Iure canonico dicti *c. De illis*, vbi absolute, absque vlla temporis expectatione, dicitur sponsa libera manere, præsertim quod nec facta fuit pro dicta absentia, nec habet locum in sponsalibus baptizatorum, vt dicemus in fine Difficultatis.

Et non solum sponsa ex tunc manet libera ob dictam discessionem seu absentiam sponsi, sed etiam sponsus ex tunc manet liber ob similem absentiam sponsæ, non Iure Ecclesiastico dicti *c. De illis*, quia in eo tantum est sermo de absentia sponsi; sed Iure naturali; tum quia simili absentia sponsa censetur cedere iuri suo, & obligationi sponsi; quo ex parte sponsi dissoluitur: tum etiam, quia eadem absentia fit notabiliter difficilior & onerosior, vt patet; quo sponsus potest illa dissoluere.

Est tamen difficultas, An quando sponsus absque consensu sponsæ discedit in terras remotas animo redeundi, sed absque spe celeris reditus, sponsa maneat libera.

Paludanus in *4. dist. 27. q. 1. ar. 3.* Antoninus *3. p. tit. 1. c. 18.* Siluester v. *Sponsalia*, nu. 8. & Canilius in dictum *c. De illis*, docent, quod si sponsus non discedat extra Prouinciam, teneatur expectare per biennium; & si extra Prouinciam, teneatur expectare per triennium: & eo biennio aut triennio transactio, liberam manere, & non antea; quia sic decernitur Iure ciuili *l. 2. C. De repud.*

Sancius lib. 1. disp. 54. Henriquez *11. de Matrimonio. c. 14.* & Toletus lib. 7. cap. 21. docent, quod sponsus discedit in terras remotas, siue extra Prouinciam siue non, & absq; spe celeris reditus, quæuis animo redeundi, ex tunc sponsa libera maneat ad contrahendum cum alio; imò existimant id disponi in dicto cap. *De illis*, quod nos existimamus falsum; quia credimus, in eo tantum esse sermonem de discessu in terras remotas, deferendo terram & domicilium.

Nos ergo existimamus, rem hanc discernendam esse, iuxta ea quæ diximus Difficult. præcedenti, nempe, quod si sponsus absens perseueret absens post

36

37

38

Sancius.
Henriquez.
Toletus.

post terminum præfixum ad finiendam obligationem, ex tunc sponsa libera maneat; & quod, quando post terminum, præfixum tantum ad finiendam licentiam differendi, ita notabiliter moratur & perleuerat absens, ut videatur renuntiasse sponsalibus, aut notabiliter fregisse fidem, etiam ex tunc libera maneat; & quod quando, nullo expressè assignato termino sponsalibus, ita moratur, ut moraliter censetur renuntiasse sponsalibus, aut sponsa nõ censetur se obligasse vsque ad tantam moram (quæ arbitrio prudentis discernenda sunt) etiam ex tunc sponsa libera maneat. Vnde in dictis casibus sponsa tenetur expectare dictum terminum, aut dictam moram; nisi quando ante dictum terminum, aut ante dictam moram prudenter creditur id euenturum, quia quando id ante prudenter creditur euenturum, ex tunc potest se ut liberam gerere; quia in eo casu moraliter frustra expectabit. Et idem, ob eandem rationem, dicendum est de sponso, quando sponsa dicto modo discedit & moratur. Prædicta autè sunt vera, etiam si sponsalia sint iuramento confirmata, ob rationem sæpè repetitam.

Prædicta autem dispositio iuris ciuiliis, expectandi biennium pro absentia intra Prouinciam, & triennium pro discessu extra eam, quamuis non sit correctæ per dictum c. *De illis*, quia in hoc est sermo de discessu deserendo domicilium, & in iure ciuili de discessu, absq; desertione domicilij, quando fit animo redeundi; nihilominus non habet locum in sponsalibus baptizatorum, quia sunt contractus, habens pro materia & obiecto contractum matrimonij eleuatum ad esse Sacramenti.

DIFFICULTAS XI.

Vtrum ob fornicationem, post Sponsalia factam, dissoluantur ex parte innocentis.

41 **C**onueniunt Doctores, ob fornicationem sponsa dissolui posse sponsalia ex parte sponsi (ut exprimitur in cap. *Quemadmodum*. 25. de iureiurando) non solum quia per fornicationem sponsa fit notabiliter vilior, ob quod impletio sponsalium fit spõlo notabiliter difficilior, sed etiam, quia fornicando frangit notabiliter fidem, & ius; quia desponsatione contulit fidem, & ius in corpus, ut erat quando illud promisit; quod est verum, etiam si sponsalia sint iuramento confirmata, ut dicitur in eodem cap. ob rationem sæpè repetitam; & propter fornicationem sponsi etiam dissolui possunt sponsalia ex parte sponsæ, ut docent communiter Doctores, ob supradictam posteriorem rationem; quia scilicet sponsus fornicatio frangit notabiliter fidem.

42 **A**ddimus contra Tabienam & Armillam, ut optimè Sancius disp. 55. Henriquez lib. 11. c. 14. Aegidius disp. 23. dub. 7. & communiter Doctores, ob fornicationem sponsæ, quamuis vi & coactione factam, dissolui posse sponsalia ex parte sponsi, ut dicitur in Can. *Raptor*. 26. q. 2. quia ea fornicatione sponsa fit notabiliter vilior in ordine ad matrimonium. Et ob eandem rationem dissolui possunt, si permittat se turpiter tangi; quia scilicet eo habetur omnino impudica, ac proinde vilior, & etiam quia frangit notabiliter seu iure graui legem sponsalium, seu fidem. Ob fornicationem tamen sponsi, vi sibi illata factam, non possunt dissolui sponsalia ex parte sponsæ, ut docent Sancius & Aegidius; quia non frangit fidem sponsalium, neque fit notabiliter vilior in ordine ad matrimonium, ob tactus tamen il-

lius impudicos dissolui possunt (ut contra nõ potest aduertit Ochagauia quæst. 23.) quia quamuis ob hoc non fiat notabiliter vilior, frangit tamen notabiliter seu in re graui legem sponsalium, seu fidem. Vnde existimamus, non tantum fornicationem sponsæ aut sponsi cum alia persona, sed etiam tactus impudicos, præter malitiam grauem luxuriae, etiam habere nouam malitiam grauem iniustitiae contra ius, quod habet in corpus alterius futurum illæsum, & tertiam malitiam leuem infidelitatis. Imò in sponsa addit quartam malitiam iniustitiae, & grauem, quando tactus impudicus est publicus, & eo infamatur sponsus, ut de fornicatione diximus Disp. 1. Difficult. 11.

Obseruandum est, ut contra Ochagauiam q. 23. docent Henriquez & Aegidius, utroq; sponso post sponsalia fornicante & delinquente, sponsum resiliere possit, & non sponsam; quia quamuis quoad fidei & iuris fractionem facta sit æqualis compensatio, non tamen quoad vilitationem; quia sponsa fit notabiliter vilior, non verò sponsus.

Sed superest difficultas, An ob fornicationem ab sponsa, existimata virgine, ante sponsalia commissam, & post sponsalia ab sponso cognitam, possint sponsalia ex parte sponsi dissolui.

Paludanus in 4. disp. 27. qu. 1. art. 3. & Supplementum Gabrielis dub. 4. partem negatiuam tenentur; quod exprimi videtur in dicto c. *Quemadmodum*, dum dicitur, sponsum non posse obiecte sponsa fornicationem præcedentem.

Sancius verò disp. 63. Aegidius, & communiter Doctores partem affirmatiuam tradunt, & merito, non quia sponsa fregerit fidem, aut quia reddatur in posterum suspecta; sed quia illa fornicatione est notabiliter vilior quam existimabatur. Et ob eandem rationem propter fornicationem præcedentem viduæ, existimata honestæ, ante sponsalia commissam, & postea cognitam potest sponsus ab sponsalibus resiliere, ut optimè Sancius; quia scilicet illa fornicatione est notabiliter vilior quam apparebat, quamuis non tam vilis ac putata virgo.

In prædicto verò c. *Quemadmodum*, vbi dicitur, non posse obiecte sponsa fornicationem præcedentem, tantum est sermo de fornicatione præcedente, cognita ante sponsalia, ut exponunt Glossa, & communiter Doctores.

Sponsa tamen non potest resiliere ob fornicationem præcedentem sponsi, quamuis ignoratam, & postea cognitam, ut docent Sancius & Aegidius, quia sponsus ob illam non est notabiliter vilior in ordine ad matrimonium.

Aduertunt non pauci, ob hæresim sponsalibus superuenientem posse sponsalia dissolui ex parte innocentis: quod nos verum existimamus, quando cohabitatio redditur periculosa innocenti, aut quando id contingit in Prouincijs, in quibus (ut in nostra, dedecori ducitur hæresis.

DIFFICULTAS XII.

Vtrum Sponsalia dissolui possint ob impedimentum dirimens superueniens.

43 **C**onueniunt Doctores, ob impedimenta dirimentia, nempe ob affinitatem, & cognationem, & alia sponsalibus superuenientia, dissolui posse sponsalia ex parte alterius qui non fuit causa impedimenti, quia impedimento dirimente matrimonium

monium fit impossibile, absque dispensatione facta, quam non tenetur alter acceptare, etiamsi ei liberaliter offeratur.

Est tamen difficultas, An is, cuius causa impedimentum contractum est, teneatur dispensationem procurare, altero id exigente.

Petr. Led.
Ochagan.

Petrus Ledesma quæst. 43. art. 3. & Ochagavia quæst. 23. absolutè & absque limitatione docent, teneri; quia contra ius alterius opposuit liberè impedimentum, ac proinde ex iustitia tenetur ad illud auferendum. Quod etiam docent Sancius disput. 56. & Egidius disput. 23. dub. 5. excepto, quando dispensatio nequit absque notabili incommodo obtineri, vt non absque magnis sumptibus; quia non videtur se ad impletionem sponsalium medio extraordinario & difficili obligasse, nisi quando pars innocens notabilem iacturam patitur ex non impletione sponsalium. Filiucius c. 8. quæsto 8. docet, illum non teneri, nisi quando altera pars notabilem iacturam patitur ex non impletione sponsalium.

46
Sancius.
Egidius.

Nos tamen existimamus, eum, qui fuit causa impedimenti, teneri ad procurandam dispensationem; quando dans causam impedimenti aduertebat impedimentum contrahi; quia tunc liberè dedit causam damno impedimenti, damnificationi autem liberè & humane satisfaciendum est. At quando tunc non aduertebat impedimentum contrahi, non teneri, quia tunc liberè non damnificauit; damnificationi autem, quando non liberè fit, non est necessariò satisfaciendum. Quando autem dicta damnificatio liberè facta est, ei satisfaciendū est, procurando dispensationem, si possit absque magnis sumptibus, aut absque alio notabili incommodo, quia si non possit nisi sic, non est necessariò procuranda, nisi id sit necessariū ad satisfaciendū alicui alij damno deflorationis, aut fame.

47

Quomodo verò voto Religionis, aut castitatis, aut celibatus, quod solum ex pluribus impedimentis tantum impediuntibus, & non dirimentibus, quæ olim erant, superueniente sponsalibus, possint sponsalia dissolui, diximus Difficultate 111. & aliis sequentibus.

DIFFICULTAS XIII.

Vtrum Sponsalia dissolui possint ob notabilem defectum corporis superuenientem.

48

Conueniunt Doctores, ob notabilem corporis defectum post sponsalia superuenientē sponsa, vt ob paralytim, lepram, amissionem oculorum, aut nasi, & ob aliquem alium turpiorem defectum, dissolui posse sponsalia ex parte sponsi, quamuis iuramento confirmata, vt exprimitur in dicto cap. *Quemadmodum*. 25. de Iureiurando; quia contractus sponsalitijs (& consequenter etiam iuramentum in confirmationem illius factū) tacitè fit addita conuentione, aut quasi conditione. Quòd si adsit notabilis mutatio, ob quam impletio sponsalium fiat notabiliter onerosior, is cui fit talis, resillire possit. Et ob eandem rationem, quando defectus sponso superueniens est ei notabilis, quales sunt omnes prædicti, dissolui possunt sponsalia ex parte sponsæ, vt docent communiter Doctores. Sufficit autem ad dissolutionem sponsalium ex parte illius, amissio vnius oculi, siue in

sponsa, siue in sponso, vt contra Paludanum, requirerem amissionem vtriusque, docet Sancius *Sancius*. disp. 27. & communiter Doctores.

Et ob prædictam rationem morbus Gallicus, & quicumque alius contagiosus, & quicumque alius notabilis incurabilis superueniens, est sufficiens ad dissolutionem sponsalium ex parte illius, in quo etiam conueniunt communiter Doctores. Quod etiam Sancius extendit ad notabilem oris fetorem; & à fortiori extenditur communiter ad defectum notabilem in fama aut in honore superuenientem; quia ob quemlibet ex dictis impletio sponsalium fit notabiliter onerosior illato.

Sancius.

Et ob defectum notabilem in pulchritudine superuenientem sponsæ, dissolui possunt sponsalia ex parte sponsi, vt contra Couarruuiam 4. Decret. p. 1. cap. 5. docet Sancius disp. 13. quia ob dictum defectum impletio sponsalium fit sponso notabiliter durior, aut notabiliter minus grata: & etiam dissolui possunt ex parte sponsæ ob notabilem deformitatem superuenientem sponso, ob eandem rationem, quamuis ad id maior defectus requiratur in sponso quam in sponsa. Quòd autem in dicto cap. *Quemadmodum*. tantum fiat mentio deformitatis prouenientis e. amissione oculorum, aut nasi, non obstat, quia in eo non negatur, posse ob alias deformitates dissolui, & hæc deformitas & alij defectus, qui à nobis adduntur, sicut & illi qui in eo cap. assignantur, iure naturali sufficiunt ad dissolutionem sponsalium.

49

Sancius.

DIFFICULTAS XIV.

Ob quasnam alias causas dissolui possint Sponsalia.

Conueniunt Primò Doctores, ob notabilem alterius asperitatem & feruitiam aduenientem aut cognitam post sponsalia, ea posse dissolui ex parte alterius. Ita Sancius disp. 58. & Egidius disp. 23. num. 67. Quod constat Primò, quia ob illam impletio sponsalium fit alteri notabiliter durior. Secundò, quia ob illam etiam fieri potest diuortium, vt patet ex cap. *Literas*. 13. de Restitut. spoliatorum: ergo à fortiori dissolui possunt sponsalia. Quo argumento vitur textus in cap. *Quemadmodum*. 25. de Iureiurando, ad probandum, ob fornicationem dissolui posse sponsalia; quia videlicet est iusta causa diuortij. In e. autem *Veniens*. 5. Qui Clerici vel vouentes, in quo mulier dicitur violasse fidem, non dicitur, quia resillierit ab sponsalibus ob feruitatem quam audierat de sponso, sed quia violauit votum castitatis, quod emisit in manibus cuiusdam Eremitæ, vt deducitur ex contextu; aut si dicitur violasse fidem, quia resillierit ob feruitatem sponsi, non est quia feruitas non fit sufficiens causa, sed quia mulier illa absque sufficienti notitia feruitatis sponsi eum reculauit.

Sancius.

Egidius.

Secundò conueniunt Doctores, ob graues inimicitias ortas inter sponso, dissolui posse sponsalia ex parte vtriusque: & quia tunc impletio sponsalium fit vtrique notabiliter grauior, & quia ex eorum impletione potest malus exitus prudenter timeri.

51

Dissolui quoque possunt ex parte vtriusque, ob obstinatam parentum contradictionem, quando ex ea prudenter timetur aliquis malus exitus, vt aduertit Egidius nu. 68. quia etiam tunc impletio sponsalium fit vtrique notabiliter grauior.

O o

Tertio

Tertio contra Baldum & Alexandrum de Neuo, conueniunt Doctores, ob paupertatem superuenientem, quando ob eam non potest solui dos promissa, dissolui posse sponsalia ex parte alterius; quia tunc censentur celebrata sub conuentione aut quasi conditione dotis, vt constat ex cap. *De illis*. 3. de Conditionibus appositis; quod est verum, etiam si paupertas absque culpa contingat. Imò quando, nulla facta promissione dotis, superuenit paupertas, etiam possunt dissolui ex parte alterius, vt contra Couarruuiam 4. Decretal. p. 1. cap. 5. docent Sancius disp. 99. & Henriquez 11. de Matrimonio cap. 14. quia ob illam impletio fit alteri notabiliter onerosior, & quæ à principio existens, etiam prudentem ab sponsalibus retraheret.

52
Sancius.
Henriquez

Sancius.
Aegidius.

Observant Sancius & Aegidius, quod quamuis alteri ex sponsis ingentissima diuinarum copia superueniat, altero in eodem statu permanente, non possunt dissolui sponsalia: quod nos difficile existimamus, quia si mutatio est ita notabilis, vt ex se efficiat impletionem notabiliter grauiorem facto diuori, & quæ à principio existens, etiam prudentem ab sponsalibus retraheret.

Sancius.
Henriquez
Aegidius.

Tandem concludimus, vt aduertunt Sancius, Henriquez & Aegidius, quancumque notabilem mutationem sponsalibus superuenientem, quæ eorum impletionem reddat notabiliter difficilior, esse sufficientem ad eorum dissolutionem ex parte illius cui redditur difficilior; quia contractus sponsalium (vrpote non perfectus; sed inchoatus, non conferens dominium, sed ius ad rem, & factus pro re non accepta, sed accipienda, & quæ non accipietur, si dissoluatur) tacite fit addita conuentione, aut quasi conditione, Quod si ad sit notabilis mutatio, ob quæ impletio sponsalium fiat notabiliter onerosior, resiliere possit is cui fit talis.

Sancius.
Aegidius.

Observandum est, vt optime Sancius & Aegidius, in omnibus dictis casibus, in quibus diximus dissolui posse sponsalia, id esse verum, quamuis sint iuramento confirmata, ob rationem sæpe repetitam.

DIFFICULTAS XV.

Vtrum causa, quæ quando superueniunt sponsalibus, sufficiunt ad eorum dissolutionem, etiam sufficiant, quando præcesserunt, & tunc fuerunt ignoratae.

54

Conueniunt Doctores, causas dictas, quando fuerunt ante sponsalia, & ante ipsa fuerunt cognitæ, non sufficere ad dissolutionem sponsalium, vt patet. Est tamen difficultas, An etiam sufficiant, quando fuerunt ignoratae.

Paludan.

Sup. Gab.

Sancius.

Henriquez

Basilius.

Paludanus in 4. distinct. 27. quæst. 1. art. 3. partem negatiuam tuetur, quam etiam probabilem censet Supplementum Gabrielis quæst. 2. artic. 3. dub. 9. & deduci videtur ex c. *Quemadmodum*. 25. de Inreuitando, dum absolute dicitur, ob fornicationem præcedentem non posse dissolui sponsalia. Sancius verò disp. 63. Henriquez 11. de Matrimonio c. 4. & Basilius l. 12. c. 18. partem affirmatiuam tradunt, quam supponunt communiter Doctores, & merito; quia ob causas præcedentes, aliàs sufficientes, quamuis ignoratas, impletio sponsalium verè est difficilior, quam apparet quando ignorantur, non minus ac ob ipsas quando superueniunt: ergo quando præcedunt & ignorantur, suf-

ficient ad dissolutionem sponsalium, sicut quando superueniunt.

Est ergo hæc doctrina vera solum, quando ignorantia aut error causa aliàs sufficientis fuit causa sponsalium, id est, quando sponsalia non fierent, si quando fiunt, esset notitia dictæ causæ; non verò quando ignorantia, aut error non fuit causa sponsalium, id est, quando etiam fierent sponsalia, quæ à principio esset notitia dictæ causæ; quia in hoc casu impletio sponsalium non esset difficilior, quam ea ad quam etiam obligaretur, si esset notitia causæ.

Cap. autem *Quemadmodum*, quod nobis videtur aduersari, dum in eo dicitur, ob fornicationem præcedentem non posse sponsalia dissolui, exponitur communiter & bene, quando etiam præcedit notitia fornicationis.

Observandum est, causam aliàs sufficientem, quando præcedit, & ignorata fuit ignorantia, quæ fuit causa contractus sponsalium, ita sufficere ad dissolutionem illius, vt verè fiat validus (quod non dicat Basilius) quia tunc adest cõsensu simpliciter circa materiam substantialem, nempe circa personam, & etiam adest titulus. Et quamuis contractus sponsalium ob eius imperfectionem tacite in se continet, & quasi cõditio, quod non ad sit notabilis mutatio, hæc tamen conuentione, aut quasi conditione contractus sponsalium non fit verè conditionatus, & eius valor non ita ab illa dependet, vt si causa præcedat, non fiat à principio validus, & tempus fuerit nullus; & quando causa non præcedit, valere contractus sit suspensus vsq; ad euentum, aut non euentum causæ, quæ ponitur quasi pro cõditione, vt si eueniat, ex tunc absolute sit non validus, & dum non euenit, sit suspensus; quia verè non est hoc modo conditionatus, sed verè absolutus, quia quando dicta causa præcedit, quamuis ignoratur, & ignorantia sit causa contractus, sit valide obligationem dictam, & quando post factum contractum euenit, verè valuit absolute; & verè validus præiudicat, vt supponitur in d. c. *Quemadmodum*, dum dicitur, sponsam post sponsalia fornicatam, frangere fidem desponsationis. Aliàs ex sponsalibus factis absque aliqua expressa conditione, vt regulariter fiunt, non oritur impedimentum pubertatis honestatis, quia non oritur nisi ex sponsalibus absolutis; ex quibus etiam oritur, quamuis post ipsa facta eueniat causa aliàs sufficientis, si neuter resiliat. Conditio ergo, aut potius cõuentio, aut quasi cõditio, quæ tacite inest contractui sponsalium, vt aduertit Sancius disp. 68. num. 11. hæc est, nempe, quod si ad sit aliquid notabile, quod ignoratur à principio, ignorantia quæ est causa contractus, & ratione cuius, quando postea apparet, impletio contractus apparet notabiliter difficilior, aut quod si aliquid notabile postea eueniat, ratione cuius impletio ipsius contractus fiat notabiliter difficilior, possit is cui fit, aut cui apparet difficilior, resiliere ab sponsalibus. Quod non est strictè cõditio, à cuius existencia dependat valor, sed potius est modus additus, aut conuentione addita ipsi contractui, eius valorem absolutum supponens. Et hic modus, aut improprie cõditio, est latè conformati intentioni contrahentium, non tantum intentioni expressæ, qua intendunt obligari, mutam apponendo conditionem, sed etiam intentioni tacite: quia quilibet potius vult ita promittere & obligari, vt si eueniat notabilis mutatio, aut præcedat ignorata, ob quam ipsi sit,

58 aut appareat difficilior impletio, alter etiam sit obligatus, & ipse possit pro sua voluntate efficere quod fiat aut non fiat contractus; & hac tacita appositione quasi conditionis & conventionis, fit, quod ipse liber maneat ad resiliendum ab sponsalibus (quia potest resilire, cedendo iuri quod accepit, pro iure ab ipso alteri collato, & auferendo quod ipse alteri contulit) & quod alter maneat obligatus; quia verè non maneret, nisi qui potest resilire ab sponsalibus, absolute acquireret, & haberet, & retineret ius acceptum. Quod non tollit, aliquando contractum sponsalium eo ipso distrahi, dissolui, & irritari, quamvis neuter resiliat, tunc videlicet, quando eo quod aduenit, sit illicita impletio sponsalium.

DIFFICULTAS XVI.

Virum sponsus, conscius causæ sufficientis ad dissolutionem sponsalium, amittat ius resiliendi, si accedat ad sponsam.

59 **C**onueniunt communiter Doctores, sponsum consciuum causæ sufficientis, amittere ius resiliendi, si accedat ad sponsam. Ita Sancius disputat. 66. & Aegidius disputat. 23. dub. 10. quia eo accessu, ut prope facto sub spe matrimonij, satis ostendit se cedere iuri resiliendi, & in priori consensu permanere.

Quod etiam nos verum existimamus, non solum in foro exteriori, quia in eo absque dubio ita iudicabitur, quia dictus accessus est vehemens indicium remissionis defectus, & cessionis iuris resiliendi, sed etiam in foro interiori conscientia, quando accedit animo implendi sponsalia; non verò quando absque eo accedit, quia absque eo animo accedens non censetur verè remittere; ac proinde quando absque eo animo accessit, poterit resilire, si alia via, quam ducendo sponsam, possit damno illato satisfacere, si eo accessu aliquod intulit, & liberè. Dicitur autem damnum inferre, quando eo accessu, facto sub spe matrimonij, sponsa redditur minus apta ad nubendum alteri sibi aequali; & dicitur liberè illud inferre, quando sciens se posse resilire accedit; quia tunc accedit aduertendo id posse nocere sponsæ.

Sed an sponsalia, à principio nulla, fiant valida copulâ subsecutâ, dicemus Disputatione 111. ubi idem examinabimus de matrimonio à principio nullo.

DIFFICULTAS XVII.

Virum laborans occulto defectu, ab quem potest alter resilire, possit alterum ignarum illius defectus ad Matrimonium contrahendum compellere.

61 **S**upponimus, in quo contra Ochagauiam q. 23. conueniunt Sancius disp. 68. Aegidius disp. 23. dub. 12. & Filliucius c. 9. laborantem occulto defectu, sufficiente ad dissolutionem sponsalium, alteri non pernicioso, posse licitè contrahere cum ignaro defectus. Quia si id esset illicitum & peccatum, maximè contra iustitiam: contra hanc autem

non est; quia quæcumque alia inæqualitas, præter corporum habitatem ad commixtionem carnalem, qua consummatur & perficitur matrimonium, & quicumque alius defectus, qui non est defectus ad commixtionem carnalem, non attinet ad iniustitiam, quæ in hoc contractu committi potest; quia in eo nihil aliud traditur, quam corpus habile ad commixtionem carnalem pro altero simili corpore, absque eo quod necessarium sit esse habile ad alia, & ad id tantum exigitur societas coniugalis, quamvis utilis sit ad alia, ut ad mutua obsequia, quæ fieri debent quando fieri possunt. Et ob hanc rationem id etiam est verum, quamvis defectus, quo laborat, sit alteri grauiter perniciosus, ut morbus Gallicus, & grauis lepra, ut contra Ochagauiam & Aegidium supponunt Sancius & Filliucius, dum absolute & absque distinctione aliqua defectus, supponunt id esse licitum; imò Sancius, dum id supponit, exemplificat in morbo Gallico.

Laborans ergo quocumque defectu, potest licitè contrahere cum ignaro defectus, dum eum non decipiat positivè, simulans seu fingens oppositum; poterit tamen dissimulare, seu tegere defectum, quia non tenetur eum manifestare: ac proinde corrupta, concedens vsuram sui corporis non solum iam coniugi, sed etiam non coniugi promittenti sibi nuptias, potest licitè defectum corruptionis artificio aliquo occultare, ut aduertit Aegidius num. 49. quia tunc non tam fingit se esse virginem, quam tegit & dissimulat corruptionem. Imò si interrogata, an sit corrupta, neget, mentaliter restringendo seu subintelligendo, in communi existimatione, aut ad ducendum tibi, non peccat, quia non tenetur ad interrogationem tam duram vniuocè respondere: imò si interrogata an sit virgo, affirmatiuè respondeat, mentaliter subintelligendo, in communi existimatione, non peccabit saltem mortaliter, ob eandem rationem.

Est tamen difficultas, An laborans occulto defectu, sufficiente ad sponsalium dissolutionem, quando licitè potest cum ignaro defectus matrimonium contrahere, possit ad id cogere ignarum, siue per iudicem, siue priuatim exigendo tamquam debitum.

Circa quam Sancius, Aegidius, Filliucius, Ochagauia, & communiter Doctores existimant, posse cogere; & merito: quia quamvis ignarus defectus habeat ius dissoluendi sponsalia ex parte sui, tamen ea non dissoluit ex eo, quod nolit contrahere cum eo qui laborat defectu; quia quamvis eo ipso quod non vult contrahere, dissoluat sponsalia ex parte alterius, quia eo ipso cedit iuri suo, & obligationi alterius; non tamen aufert sibi obligationem, qua obligatus est laboranti defectu, ac proinde laborans defectu potest alterum ignarum defectus cogere seu compellere, ut secum contrahat matrimonium, ut satisfaciat obligationi, quam adhuc retinet contrahendi. Secus est de adultero adhuc occulto, quia iste adulterio amittit ius proximum petendi ab altero debitum tamquam debitum; ac proinde non potest illud petere ab altero coniuge innocente, ignato adulterij.

DIFFICULTAS XVIII.

Verum ad dissoluenda Sponsalia sit necessaria Iudicis auctoritas.

64 **C**onueniunt communiter Doctores, quando est moralis certitudo seu probabilitas, quod est causa ad dissolutionem sponsalium, & quod sit ad eam sufficiens, non esse necessariam Iudicis auctoritatem, id est, sententiam ad eorum dissolutionem, sed posse propria auctoritate dissolui. Ita Sancius disp. 56. Valentia disp. 10. q. 2. puncto 5. Aegidius disp. 23. & Rebellus l. 4. q. 8. sect. 9. & merito: quia ex vna parte nullo iure positivo disponitur expectandam esse sententiam Iudicis ad id, & ex altera dissolvens sponsalia vitur iure suo resiliendi ab sponsalibus, absque perturbatione Reipublicae.

Sancius.
Valentia.
Aegidius.
Rebellus.

65 Addunt tamen praedicti, aliquando necessariam esse sententiam & auctoritatem Iudicis, quando scilicet absque ea ex dissolutione priuata sponsalium oritur scandalum, id est, quando ea inducatur aliquis etiam ad dissoluenda sponsalia absque causa sufficiente.

Vnde quando sponsalia sunt secreta, quamuis causa sufficiens sit secreta, non erit necessaria Iudicis auctoritas, quia tunc nullum potest oriri scandalum ex dissolutione sponsalium, facta propria auctoritate: neque erit necessaria, quando causa dissolutionis, & eius sufficientia sit publica, quamuis sponsalia publica sint; quia etiam tunc nullum potest prudenter timeri scandalum. Poterit tamen esse necessaria, quando sponsalia sunt publica, & causa secreta; quia tunc ex dissolutione facta propria auctoritate, poterit oriri dictum scandalum, cum videatur sponsalia dissolui, & non videatur causa. Erit autem tunc necessaria, quando prudenter timeatur, aliquem ad id esse scandalizandum, seu inducendum: evitabitur tamen scandalum, & consequenter necessitas Iudicis, si pars defectu occulto laborans, comminatione publicationis sui defectus admonita ut desistat, non desistit, ita publicando defectum, ut verisimile fiat resilientem habere causam sufficientem.

66 Addimus, quando est moraliter certum, seu probabile, esse causam, & esse sufficientem; quia in dubio puro nequeunt sponsalia dissolui propria auctoritate, imò nec auctoritate Iudicis, si post iuridicam & sufficientem discussionem maneat purum dubium existentiae causae, & eius sufficientiae; aliàs fieret contra ius partis, aliàs certum, ortum ex sponsalibus certis.

DIFFICULTAS XIX.

Qualis probatio requiratur, ut Iudex dissoluat Sponsalia.

67 **C**onueniunt Doctores, ut Iudex dissoluat sponsalia ob impedimentum aliquod matrimonij, quamuis tantum impediens, sufficere vnum testem, ut significatur in c. Super eo. 22. de Testibus, & in c. Praeterea. 12. de Sponsalibus: quia tunc agitur de vitando peccato, quod sponsi impediti committerent, si contraherent, quod debet esse maxime favorabile. Requiritur tamen quod sit iuratus, ut aduertunt Sancius l. 1. disp. 71. & Aegidius disp. 23. nu. 78. quia tunc ita agitur de vitando peccato, ut etiam agatur de prauidicio tertij, cum quo nullus

Sancius.
Aegidius.

creditur absque iuramento: & requiritur quod deponat se id scire certo, & non sufficit quod deponat se audiuisse, nisi ad probandam consanguinitatem, quia tunc sufficit quod deponat se id audiuisse a duobus suis maioribus fide dignis, & quod distinguat clarè gradus consanguinitatis, ut docent Sancius & Aegidius, & deducitur ex cap. Licet ex quadam. 47. de Testibus; sed non requiritur quod nomen testis publicetur, ut supponitur in dicto cap. Praeterea, nisi quando sponsalia sunt iurata, ob fortiozem obligationem sponsalium iuratorum.

Sufficit autem vnus testis iuratus ad dissoluenda sponsalia, quamuis sint iurata, ut contra Paludanum in 4. dist. 27. q. 1. ar. 3. & contra Gregorium Lopez l. 18. tit. 9. p. 4. docent Sancius vbi supra, & Covarruuias 4. Decret. 2. p. c. 6. §. 10. quia in d. c. Super eo. absolute significatur sufficere vnum testem ad dissoluenda sponsalia, nulla facta mentione iuramenti, nec posita limitatione ad sponsalia non iurata. Quod si in d. c. Praeterea. significatur sufficere vnum testem ad dissoluenda sponsalia, nisi sint iurata, hoc additur, quia ibi est firmo de teste, cuius nomen non fuit publicatum ob timorè, qui absque publicatione non sufficit, quando sponsalia sunt iurata.

Addimus (in quo conueniunt Doctores) quod sicut ad dissoluenda sponsalia sufficit vnus testis, etiam sufficit fama impediti, ut exprimitur in c. Super eo. 2. de Consanguin. quod est verum, etiam si sponsalia sint iurata, ut contra Paludanum aduertunt Sancius, Covarruuias, & communiter Doctores, quia in hoc c. Super eo. absolute & absque limitatione ad sponsalia non iurata supponitur sufficere in cap. verò Cum in tua. 27. de Sponsalibus, vltra famam non requiritur testis, sed vltra testem requiritur fama. Requiritur autem vltra testem fama, quia testis ille non fuit testificatus, seu non depoluit, sed tantum denuntiavit seu detulit impedimentum: sufficit autem fama, nisi clarior fama aut alij testes admittendi iudicio Ordinarij oppositum probent, ut deducitur ex hoc cap. Cum in tua. Sed quamuis ad dissoluenda sponsalia sufficiat fama, quae est acclamatio seu opinio maioris partis viciniae aut communitatis, in qua ad minus habent decem, sed non sufficit rumor, qui est opinio minoris partis.

Et quamuis ad dissoluenda sponsalia ob impedimentum sufficiat vnus testis iuratus, ad dissoluendum tamen matrimonium contractum, seu potius ad declarandum, fuisse nullum, requisiti sunt ad minus duo testes omni exceptione maiores, ut dicitur in dicto c. Licet ex quadam, & in c. 1. de Consanguin. quia quamuis etiam tunc agatur de vitando peccato, est tamen res grauissima, & magni prauidicij. Quando tamen agitur de dissolucione matrimonij ob impedimentum consanguinitatis, sufficiunt parentes & consanguinei ad testificandum, ut dicitur in cap. Videtur. 3. Qui matrimonium, & deduci potest ex cap. Super eo. de Testibus.

Superest tamen difficultas, An ad dissoluenda sponsalia, ob defectum aliquem ex sufficientibus ad eorum dissolutionem, qui non sit impedimentum (ut ob fornicationem) sufficiat vnus testis iuratus.

Paludanum vbi supra partem affirmatiuam tenetur, quae deduci videtur ex dicto cap. Super eo. de Testibus, & ex dicto c. Praeterea. de Sponsalibus, vbi ad impediendum matrimonium dicitur vnum sufficere. Sancius verò & Aegidius disp. 23. n. 81. partem negatiuam tradunt, & merito: quia tunc agitur

non agitur de vitando peccato, sed tantum de præiudicio tertij; ac proinde ad minus fuerit requisiti duo omni exceptione maiores, sicut generaliter in omnibus aliis causis: quia quod sufficit vnus, est

speciale priuilegium in dicto cap. *Super eo*, de Testibus, & in dicto cap. *Præterea*, de Sponsalibus, concessum oppositioni impeditenti, quia tunc agitur de vitando peccato.

DISPUTATIO III.

De natura & essentia Matrimonij.

DIFFICULTAS I.

Quid sit Matrimonium.

MATRIMONIUM dicitur à munere matris in spe; quia mulier idèd contrahit matrimonium, vt mater filiorum efficiatur: & non dicitur patrimonium à munere patris in spe; tum quia in filiorum generatione mater est certior quàm pater, tum etiam quia mater maiorem operam ponit in filiorum generatione & educatione. Matrimonium ergo dupliciter sumitur: vno modo, pro ipso contractu; & sic sumitur, quando matrimonium dicitur esse vnum ex septem Sacramentis; altero modo sumitur pro vinculo orto ex ipso contractu, & post contractum perseverante; & sic sumitur ab Eugenio IV. in suo Decreto fidei, habito in Concilio Florentino post vltimam sessionem, dum ait, consensum mutuum expressum esse causam efficientem matrimonij.

Hoc ergo supposito, matrimonium communi Doctorem consensu, & approbatione Alexandri III. in cap. *Illud quoque*. i. de Præsumptionibus, definitur quòd sit *vir & mulieris maritalis coniunctio inter legitimas personas, indiuiduam vix consuetudinem retinens.*

Pro huius autem definitionis declaratione supponendum est, in matrimonio septem reperiri. Primum reperitur mutuus consensus de presenti, circa mutuam corporum traditionem. Secundò reperitur verba, vel alia signa, quibus contrahentes paciscuntur de dicta mutua corporum traditione, & expriment dictum mutuum consensum circa illam. Tertio reperitur mutuum dominium corporum traditum, seu translatum, quod est effectus primarius, & simul obiectum ipsius contractus coalescentis ex mutuo illo consensu, & ex exteriori expressione illius. Quarto reperitur mutua radicalis obligatio in his, quæ pertinent ad prolis generationem, quia coniuges obstringuntur seu obligantur (quæ dicitur *vinculum*) ex aduerso correspondens dicto mutuo dominio, quia dominio in vno correspondet obligatio in altero, & econtrà. Quintò reperitur aliud mutuum ius proximum in corpore alterius, ortum ex dicto mutuo dominio, sicut in materiis aliorum contractuum. Sextò reperitur mutua proxima obligatio in his quæ pertinent ad prolis generationem, ex aduerso correspondens dicto mutuo iuri proximo, de quibus amplius dicemus Disputatione VII. Difficultate VII. Est autem tam dominium, & ius proximum, quàm obligatio radicalis & proxima, quid extrinsecum, siue reale siue rationis, vt pote proueniens ex signis, quorum ratio

formalis etiam est sita in extrinsecò siue reali siue rationis. Tandem septimò reperitur vsus seu copula coniugalis.

In dicta ergo definitione matrimonij pro genere ponitur *coniunctio*, & pro differentia ponitur *maritalis* (id est ordinata ad prolis generationem) per quas dicta mutua radicalis obligatio, seu vinculum coniugum explicatur, & sufficienter, vt constat. Vnde reliquæ particule ponuntur ad maiorem declarationem. Dicitur enim, *inter legitimas personas*, quia dicta obligatio tantum contrahitur inter personas habiles, secundum leges: additur verò, *indiuiduam vix consuetudinem retinens*, vt indissolubilitas dicti vinculi, seu dictæ mutue obligationis significetur.

Ex dictis constat, dicta definitione matrimonium, sumptum pro contractu, definiti non essentialiter, sed descriptiue; quia per illam explicatur mutua radicalis obligatio, quæ non est essentia contractus, sed eius primarius effectus, & quasi passio ab ipso inseparabilis: & matrimonium sumptum pro vinculo, essentialiter definiti, sicut hac definitione, *animal aptum ad videndum*, homo descriptiue, & *risibile* essentialiter definiuntur.

DIFFICULTAS II.

Quis consensus, seu quæ intentio requiratur ad essentiam & valorem contractus Matrimonij.

Conueniunt Doctores, ad essentiam & valorem contractus matrimonij aliquem consensum requiri, quia ex consensu & ex pactione exteriori, expressiua consensus, coalescit essentia huius contractus, sicut cuiuscumq; alterius; & non sufficere consensum vnus, sed requiri consensum vtriusq; contrahentis, vt definitum est ab Eugenio IV. in suo Decreto fidei, & definitum fuerat in cap. *Tua*. 26. de Sponsalibus. Et meritò, quia contractus matrimonij est mutuus.

Et non sufficit, quòd consensus iste sit quædam simplex voluntas, sed requiritur quòd sit efficax intentio, vt significatur in dicto cap. *Tua*, quia per contractum matrimonij traditur dominium corporum, quòd tradi nequit absque consensu efficaci. Et non sufficit, quòd procedat ex quacumque deliberatione (ex qua procedere debet, vt sit translatiuus dominij, & inductiuus obligationis) sed requiritur, quòd procedat ex plena, ad peccatum mortale sufficiente, quia contractus matrimonij est magni momenti, vt pote translatiuus dominij corporis in alteram personam ad commixtionem carnalem, & inductiuus grauis obligationis in ipso transferente dominium. Et non sufficit consensus,